

**ҮНДЭСНИЙ
СТАТИСТИКИЙН
ХОРОО**

Үндэсний статистикийн хорооны даргын
2021 оны 10-р сарын 18-ны өдрийн А/167
тоот тушаалаар батлав.

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН 2021 ОНЫ ТООЛЛОГО

Асуулга нөхөх заавар

УЛААНБААТАР 2021 ОН

ТӨСВИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ТООЛЛОГЫН АСУУЛГА ААНТ-2

Тооллого эхлүүлэхээс өмнө тухайн байгууллагад 2020 оны жилийн эцсийн тайлан тэнцэл, улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, инновацын ажлын гүйцэтгэсэн мэдээлэл, холбогдох бичиг баримтыг урьдчилан бэлтгэх талаар байгууллагад мэдээлсэн байна.

Мөн тооллогын асуулгын нөхөхөд тухайн байгууллагын нягтлан бодогч, санхүүгийн ажилтан, мэдээллийн технологийн ажилтан зэргээс мэдээлэл авах тул урьдчилан мэдэгдсэн байна.

Тоологч тооллогын асуулгын хуудсыг Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, нягтлан бодох бүртгэлийн тайлан тэнцлийг үндэслэн асуултын дагуу нөхөж аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, хорооны тооллогын комисст хүлээлгэж өгнө.

1. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ

1.1. Хяналтын хэсэг

Тоологч/шалгагчийн нэр, код: Тоологч/шалгагч өөрийн нэрийг эцэг/эхийн нэрийн эхний үсгийн хамт бичиж, тоологч бүрт тооллогын комиссоос олгосон дугаарыг нөхнө. Тоологч/шалгагч дугаараа нөхөхдөө “код” баганын харгалзах нүдэнд байрлуулахад анхаарна. Хэрэв 2 эсвэл 1 оронтой дугаартай бол “001”, “011” гэж өмнөх оронгийн нүдэнд “0” тавьж гүйцээж бичнэ.

1.2. Нэрийн хэсэг

Тухайн байгууллагын регистрийн дугаар, нэр, байгуулагдсан огноо, улсын бүртгэлийн дугаар, улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн огноог улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн гэрчилгээг үндэслэн үнэн зөв нөхнө. Мөн энэ хэсэгт байгууллагын өмчийн хэлбэр нөхөгдөнө.

Өмчийн хэлбэр

Тухайн байгууллагын өмчийн хэлбэрийг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн гэж нөхнө.

1.3. Байгууллагын хаягийн хэсэг

Байгууллагын аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороо, гудамж, хороолол, байшин байр, хашаа, хаалганы дугаар, утасны дугаар, цахим шуудангийн хаяг (и-мэйл), веб хуудасны нэрийг бичнэ. Кодлогч тэдгээрт тохирох кодыг “Асуулга нөхөх заавар”-ын хавсралтаас авч

нөхнө. Хэрэв тухайн байгууллагын оршин байгаа гудамж, хорооллын нэр нь хавсралтад байгаа гудамж, хорооллын жагсаалтад байхгүй, түүнийг нэмэх шаардлага гарвал түүний кодыг ҮСХ-ны ААНБ-ын тооллогын комиссын гишүүдтэй холбогдож кодолно.

2. ЕРӨНХИЙ АСУУЛГА

2.1. Танай байгууллага хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах сургалт хийдэг үү?

Тухайн байгууллагаас хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулахаар сургалт хийдэг эсэхийг асууж тохирох хариултыг сонгоно. Хэрэв “Үгүй” гэж хариулсан тохиолдолд асуулт 2.3-т шилжинэ.

2.2. Танай байгууллага хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах ямар чиглэлийн сургалт хийдэг вэ?

Тухайн байгууллагаас хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах ямар чиглэлийн сургалт хийдгийг тодруулан асууж, холбогдох хариултыг сонгоно. Асуулга нь хариултын олон сонголттой.

Хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах дараах сургалтуудаас дурдаагүй хариулт хэлсэн бол Бусад гэдэгт дэлгэрэнгүй бичнэ. Үүнд:

- *Мэргэшүүлэх сургалт*
- *Чиглүүлэх сургалт*
- *Мэргэжил дээшлүүлэх*
- *Хүний хөгжлийн сургалт*
- *Гадаад хэлний сургалт*

2.3. Танай байгууллага үйл ажиллагаагаа явуулахад тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл юу вэ?

Тухайн байгууллага үйл ажиллагаагаа явуулахад тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлийг асууж, дараах хариултаас сонгоно. Асуулга нь хариултын олон сонголттой. Хэрэв доор дурдагдсан шалтгаанаас бусад хүндрэл бэрхшээл байвал нөхөж бичнэ.

- *Төсөв, санхүү хангалтгүй*
- *Бие дааж үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн чадамжгүй*
- *Ажлын байрны нөхцөл хангалтгүй*
- *Хүний нөөцийн чадавх сул*
- *Тогтсон байргүй*
- *Батлагдсан орон тоо хүрэлцээгүй*

2.4. Танай байгууллагад хүний нөөцийн дутагдал байгаа юу?

Тухайн байгууллагад хүний нөөцийн дутагдал, хэрэгцээ байгаа эсэхийг тодруулан асууж “Тийм” гэсэн бол “1”-г сонгоод дараагийн асуултыг асууна, “Үгүй” гэсэн бол “2”-г сонгоод асуулт 2.6-д шилжинэ.

2.5. Танай байгууллагад ямар мэргэжлийн ажилтан шаардлагатай байна вэ?

Тухайн байгууллагад ямар мэргэжлийн ажилтан шаардлагатай байгааг тодруулан асууж шаардлагатай байгаа ажил, мэргэжлийн нэр болон хүний тоог асууж тохирох нүдэнд нөхнө.

Тухайлбал, англи хэлний багш, япон хэлний багш, мэдээллийн технологийн мэргэжилтэн, инженер, сувилахуйн мэргэжилтэн, яаралтай тусламжийн эмч гэх зэрэг ажил мэргэжлийн нэрийг дэлгэрэнгүй бичиж, шаардлагатай мэргэжлийн тоог холбогдох нүдэнд бичнэ.

Мэргэжлийн чиглэлийн кодыг 4 оронгийн түвшинд “Үндэсний ажил, мэргэжлийн ангилал ба тодорхойлолт” (YAMAM-08)-ын дагуу номоос харж нийслэл, аймгийн тооллогын комиссын гишүүн кодолно.

2.6. Танай байгууллага 2018-2021 онд дараах инновацын үйл ажиллагааг хөгжүүлсэн үү?

Инновацын үйл ажиллагаа гэдэгт ААНБ-ууд инновацыг хөгжүүлж үр дүнд хүрэх зорилгоор хэрэгжүүлсэн хөгжүүлэлтийн, санхүүгийн болон худалдааны үйл ажиллагаануудыг ойлгоно.

Инновацын үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж гэж тайлант хугацаанд нэг эсвэл хэдэн үйл ажиллагаанд хэрэглэх зорилгоор шинэ, сайжруулсан бүтээгдэхүүн эсвэл бизнесийн үйл явц хөгжүүлснийг хэлнэ. Инновацын үйл ажиллагаа дагнан эрхэлдэг болон эрхэлдэггүй аж ахуйн нэгж нь инновацын үйл ажиллагааг тайлант хугацаанд явуулсан байж болно.

Тухайн байгууллага 2018-2021 онд инновацын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлсэн эсэхийг асууж дараах хариултаас тохирохыг сонгоно.

Инновацын үйл ажиллагаанд дараах үйл ажиллагаанууд хамаарна. Үүнд:

- Судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын үйл ажиллагаа
- Инженерчлэл, дизайн, бүтээлч бусад үйл ажиллагаа
- Маркетинг, брэнд гаргах үйл ажиллагаа
- Оюуны өмчтэй холбоотой үйл ажиллагаа
- Ажиллагчдыг сургах үйл ажиллагаа
- Програм хангамж, мэдээллийн өгөгдлийн санг хөгжүүлэх үйл ажиллагаа
- Биет хөрөнгийг худалдаж авах, түрээслэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа
- Инновацын менежментийн үйл ажиллагаа

Судалгаа, хөгжүүлэлтийн үйл ажиллагаа нь мэдлэгийн нөөцийг нэмэгдүүлэх, байгаа мэдлэгийн хэрэглээг бий болгох зорилгоор хийсэн бүтээлч, системтэй ажил юм.

Судалгаа, хөгжүүлэлтийн ажил нь 5 шалгуурыг хангасан байх ёстой (Frascati manual 2015)

1. Шинэлэг (novel)
2. Бүтээлч (creative)
3. Тодорхойгүй үр дүнг шийдвэрлэх (address an uncertain outcome)
4. Системчилсэн (systematic)
5. Шилжүүлж болох/ хуулбарлах боломжтой (transferable and/ or reproducible)

Судалгаа, хөгжүүлэлт нь

- Суурь судалгаа (мэдлэгийн нөөцийг нэмэгдүүлэхэд чиглэгддэг)
- Хэрэглээний судалгаа (харьцангуй практикт чиглэгддэг)
- Туршилтын хөгжүүлэлт (бүтээгдэхүүн, бизнесийн үйл явцыг сайжруулах эсвэл шинээр бий болгоход чиглэгддэг)-ээс бүрдэнэ.

Бусад бизнесийн байгууллагаар гүйцэтгүүлсэн болон төлбөр төлсөн бүх төрлийн судалгаа, хөгжүүлэлтийн ажлыг инновацын үйл ажиллагаа хэрэгжүүлсэн гэж үзнэ.

Инженерчлэл, дизайн, бүтээлч бусад үйл ажиллагаа:

Инженерчлэл нь үйлдвэрлэл болон чанарын хяналтын журам, арга, стандартыг хамардаг. Үйл ажиллагаанууд нь бараа, үйлчилгээ, үйл явц, системийн техникийн үзүүлэлтүүдийг төлөвлөх, турших, үнэлэх, тохируулах буюу үйлдвэрлэхээс өмнөх үйл ажиллагааг багтаана. Мөн тоног төхөөрөмж суурилуулах, багаж хэрэгсэл бэлтгэх, турших, туршилт хийх, хэрэглэгчдэд үзүүлэх; одоо байгаа бүтээгдэхүүн, технологийн тоног төхөөрөмжөөс мэдээллийг гаргаж авах үйл ажиллагаа ("урвуу инженерчлэл") ордог.

Дизайн нь бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, үйл явцын шинэ эсвэл өөрчилсөн функц, хэлбэр, дүр төрхийг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг багтаадаг. Бүтээгдэхүүний дизайны зорилго нь бараа, үйлчилгээний сонирхол татахуйц (гоо зүйн) эсвэл ашиглахад хялбар (үйл ажиллагаа) байдлыг сайжруулах явдал юм.

Бусад бүтээлч ажилд шинэ мэдлэг олж авах, мэдлэгийг шинэлэг арга замаар хэрэгжүүлэх бүх үйл ажиллагаа орно.

Маркетинг, брэнд гаргах үйл ажиллагаанд зах зээлийн судалгаа, зах зээлийн туршилт, үнэ тогтоох арга, бүтээгдэхүүн байршуулах, бүтээгдэхүүний урамшуулал, сурталчилгаа; үзэсгэлэнд бүтээгдэхүүнийг сурталчлах, маркетингийн стратеги боловсруулах зэрэг ордог. Мөн тухайн ААНБ-ын олон нийтэд, хэрэглэгчдэд таниулах зар сурталчилгаа хамаардаг.

Оюуны өмчтэй холбоотой үйл ажиллагаа нь ихэвчлэн судалгаа, хөгжүүлэлт, програм хангамж хөгжүүлэлт, инженерчлэл, дизайн болон бусад бүтээлч ажлын үр дүнд бий болсон мэдлэгийг хамгаалах эсвэл ашиглах явдал юм.

Оюуны өмчийн үйл ажиллагаанд оюуны өмчийн эрхийг **мэдүүлэх, бүртгүүлэх, баримтжуулах, удирдах, худалдаалах, лиценз авах, зах зээлд гаргах, хэрэгжүүлэхэд** чиглэсэн бүх захиргааны болон хууль эрх зүйн ажил орно. Өөрөөр хэлбэл, тусгай зөвшөөрөл олж авах эсвэл шууд худалдан авах, гуравдагч этгээдэд IP худалдах бүхий л үйл ажиллагаа хамаарна.

Оюуны өмчийн эрхийн гэрчилгээнд **патент, хэрэглээний патент, ашигтай загвар, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх, ургамал үржүүлэгчийн эрх (шинэ ургамлын сорт), газарзүйн заалт**, худалдааны нууц зэрэг нууц мэдээлэл орно (WIPO, 2004).

Хамаарах хугацаанаас өмнөх инновацын үр дүнд мэдүүлсэн, авсан оюуны өмчтэй холбоотой үйл ажиллагааг 2018-2021 онд хэрэгжүүлсэн ч **оруулахгүй**.

Ажиллагчдын сургах үйл ажиллагаанд тодорхой хугацаанд худалдаа эсвэл тусгайлсан ажил мэргэжил, үйл ажиллагаанд шаардагдах мэдлэг, ур чадварыг хөгжүүлэх зорилгоор байгууллагаас төлбөрийг төлсөн эсвэл хөнгөлөлт үзүүлсэн бүх сургалтын үйл ажиллагааг ойлгоно.

Сургалтад

- Ажлын байран дахь сургалт
- Боловсролын байгууллага, сургуулийн сургалт аль аль нь хамаарна.

Жишээ

- Шинэ програм хангамжийн ложистикийн систем эсвэл шинэ тоног төхөөрөмж зэрэг инновацийг ашиглах хүний нөөцийг сургах;
- Бүтээгдэхүүний инновацийн онцлогийн талаар хүний нөөц эсвэл үйлчлүүлэгчдэд зааварчилгаа өгөх зэрэг инновацийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой сургалт.

Гэхдээ

- Одоо байгаа бүтээгдэхүүн, бизнесийн үйл явцыг ашиглах эсвэл
- Ерөнхий ур чадварыг дээшлүүлэх эсвэл
- Хэлний сургалт нь инновацын үйл ажиллагаанд **орохгүй**.

Програм хангамж, мэдээллийн сан хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд дараах ажлууд орно.

Үүнд:

1. Систем болон хэрэглээний програм хангамжийн аль алинд нь **компьютерийн програм хангамж, програмын тайлбар, туслах материалыг дотооддоо хөгжүүлэх, худалдан авах** (стандарт програм хангамжийн багцууд, тусгайлан

тохируулсан програм хангамжийн шийдэл, бүтээгдэхүүн эсвэл тоног төхөөрөмжид суулгасан програм хангамж орно).

2. Компьютерийн мэдээллийн сан болон бусад компьютержсэн **мэдээллийг олж авах, дотооддоо хөгжүүлэх, дүн шинжилгээ хийх.** (нээлттэй тайлан болон интернэтээс мэдээлэл олж авах мөн орно.)
3. Мэдээллийн технологийн систем, түүний дотор компьютерийн програм, өгөгдлийн сангийн функцийг шинэчлэх, өргөжүүлэх үйл ажиллагаа. Үүнд статистик мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, мэдээлэл олборлох үйл ажиллагаа орно.

Биет хөрөнгийг худалдаж авах, түрээслэхтэй холбоотой үйл ажиллагаанд барилга байгууламж, машин механизм, тоног төхөөрөмжийг худалдан авах, түрээслэх, эсвэл өөрийн хэрэгцээнд зориулан дотооддоо үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа орно.

Эдгээр хөрөнгө нь бүтээгдэхүүн, бизнесийн үйл явцын шинэчлэлд шаардлагатай бол хамаарахыг анхаарна уу.

Мөн одоогийн ашиглаж буй тоног төхөөрөмж, биет хөрөнгөөс эрс ялгаатай байх.

Инновацын менежментийн үйл ажиллагаанд инновацийн дотоод болон гадаад нөөцийг төлөвлөх, удирдах, хянах бүх системтэй үйл ажиллагааг багтаадаг.

Үүнд:

- Инновацын нөөцийг хэрхэн хуваарилах,
- Ажилчдын дунд үүрэг хариуцлага, шийдвэр гаргах зохион байгуулалт,
- Гадны түншүүдтэй хамтран ажиллах менежмент,
- Инновацын үйл ажиллагаанд гадны оролцоог нэгтгэх,
- Инновацын үр дүнг хянах, туршлагаас суралцах, дэмжих үйл ажиллагаа орно.

Ерөнхийдөө инновацын менежментийн үйл ажиллагаа нь инновацид идэвхтэй ажилладаг ААНБ-д илүү хамаатай байдаг.

3. МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ

3.1. Танай байгууллага үйл ажиллагаандаа компьютер, ухаалаг төхөөрөмж ашигладаг уу?

Тухайн байгууллагаас үйл ажиллагаандаа компьютер, ухаалаг төхөөрөмж ашигладаг эсэхийг асууж тохирох хариултыг сонгоно. “Үгүй” гэж хариулсан тохиолдолд асуулт 3.4-т шилжинэ.

3.2. Ашиглаж байгаа компьютер, ухаалаг төхөөрөмжийн тоог хэлнэ үү

Тухайн байгууллагаас ашиглаж байгаа компьютерын тоог суурин, зөөврийн гэсэн байдлаар ангилж нөхнө. Мөн таблет, ухаалаг төхөөрөмжийг төрлөөр нөхөхөд анхаарна. Бүгд гэдэгт суурин, зөөврийн компьютер, таблет, ухаалаг төхөөрөмжийн тооны нийлбэрийг бодож нөхнө.

3.3. Компьютер тогтмол ашигладаг ажиллагчдын тоог хэлнэ үү

Тухайн байгууллагаас компьютер тогтмол ашигладаг ажиллагчдын тоог асууж хариултыг нөхнө.

3.4. Танай байгууллага мэдээллийн технологийн нэгжтэй юу?

Тухайн байгууллагаас мэдээллийн технологийн нэгжтэй эсэхийг асууж холбогдох хариултыг сонгоно.

3.5. Мэдээллийн технологийн ажиллагчдын тоог хэлнэ үү

Тухайн байгууллагын мэдээллийн технологийн ажиллагчдын тоог асууж нөхнө. Нийт ажиллагчдаас програм хангамжийн ажилтан, техник хангамжийн ажилтныг, хүйсээр ангилан нөхнө.

3.6. Үйл ажиллагаандаа сүлжээ ашигладаг уу?

Тухайн байгууллагаас үйл ажиллагаандаа сүлжээ ашигладаг эсэхийг асууж **“Ашигладаг”** бол **“1”**-г сонгоод дараагийн асуултыг асууна, Харин **“Ашигладаггүй”** бол **“2”**-г сонгоод асуулт 3.8-д шилжинэ.

3.7. Үйл ажиллагаандаа ашигладаг сүлжээний төрлийг хэлнэ үү

Тухайн байгууллагаас үйл ажиллагаандаа ашигладаг сүлжээний төрлийг асууж интранэт/ дотоод сүлжээ, интернэт гэсэн хариултаас тохирох хариултыг сонгоно. Асуулга нь хариултын олон сонголттой. Зөвхөн “а” хариултыг сонгосон тохиолдолд асуулт 3.9-т шилжинэ.

Сүлжээ гэдэг нь агаараар болон кабелин холболтын сувгуудыг ашиглан хэсэг бүлэг компьютер бусад мэдээллийн төхөөрөмжүүдийг (хэвлэгч, камер...) холбосон цогцолбор холболт юм.

Сүлжээг дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

Интранэт гэж интернэт протокол ашиглаж буй дотоод сүлжээний харилцаа холбоо бөгөөд албан байгууллагын доторх зөвшөөрөгдсөн харилцаа холбоо юм.

Интранэт гэж дотоод сүлжээ нь байгууллага доторх мэдээлэл, хамтын ажиллагааны хэрэгсэл, үйлдлийн систем болон бусад тооцооллын үйлчилгээг хуваалцахад зориулагдсан компьютерын сүлжээ бөгөөд ихэвчлэн гаднын хүмүүсийн хандалтыг хориглодог. Интернэт рүү дэлхийн сая сая хүн ханддаг бол интранэтэд зөвхөн тухайн байгууллагын сүлжээний хүмүүс хандана.

Интернэт бол дэлхийн нийтийн компьютерын сүлжээ юм. Энэ нь World Wide Web зэрэг харилцаа холбооны хэд хэдэн үйлчилгээнд нэвтрэх боломжийг олгодог бөгөөд ашигласан төхөөрөмжөөс үл хамааран и-мэйл, мэдээ, өгөгдлийн файлуудыг дамжуулдаг.

Сүлжээний маш олон төрөл байдаг бөгөөд Personal area network – Хувийн сүлжээ (PAN), Local Area Network – Дотоод сүлжээ (LAN), Campus Area Network – Цогцолборын сүлжээ (CAN), Metropolitan area network – Хотын сүлжээ (MAN) болон Wide area network – Өргөн бүсийн сүлжээ (WAN) гэж ангилдаг.

3.8. Үйл ажиллагаандаа интернэт тогтмол ашигладаг ажиллагчдын тоог хэлнэ үү

Тухайн байгууллагаас интернэт тогтмол ашигладаг ажиллагчдын тоог асууж хариултыг нөхнө.

3.9. Танай байгууллага инновацын үйл ажиллагааны хүрээнд цахим технологийн үйлчилгээг нэвтрүүлсэн үү?

Тухайн байгууллагаас инновацын үйл ажиллагааны хүрээнд цахим технологийн үйлчилгээг нэвтрүүлсэн эсэхийг дараах хариултаас асууж тохирохыг сонгоно. Энэ асуулгад “Үгүй” гэж хариулсан тохиолдолд асуулт 4.1-т шилжинэ.

Жишээ: e-mongolia, ehalamj, ebarimt зэрэг хамаарна.

3.10. Танай байгууллага дараах цахим технологийн үйлчилгээний алийг нэвтрүүлсэн бэ?

Тухайн аж ахуйн нэгж ямар цахим технологийн үйлчилгээ нэвтрүүлснийг асууж тохирох хариултыг сонгоно. Харин хариултад дурдаагүй ажил хэлсэн бол ‘Бусад’ буюу ‘г’-г сонгоод ямар цахим технологийн үйлчилгээ нэвтрүүлснийг асууж бичнэ. Асуулга нь хариултын олон сонголттой.

- Үйлдвэрлэлд нэвтрүүлсэн програм хангамж
- Үйлчилгээнд нэвтрүүлсэн програм хангамж
- Нийгмийн инновац буюу цахим контент, технологийн програм хангамж

Нийгмийн инновац гэдэг нь: Нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, маркетинг, зохион байгуулалтын арга, шийдэл юм.

4. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТ (2020 оны дүнгээр нөхнө)

4.1. Үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл

Тухайн байгууллагын үйл ажиллагааны чиглэлийг нөхөхдөө эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын дагуу үйл ажиллагааны чиглэлийг дэлгэрэнгүй, тодорхой бичнэ. Үйл ажиллагааны чиглэлийн кодыг 5 оронгийн түвшинд “Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал”(ISIC-4.0)-аас харж кодлогч нөхнө.

Үйл ажиллагааг тухайн байгууллагын үндсэн эрхлэх үйл ажиллагааны дагуу дараалуулан бичнэ.

Үйл ажиллагааны чиглэл бүрт ажиллагчдын тоо, цалин, түүнтэй адилтгах зардал, гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний орлогыг нөхнө. Эдгээрийг үйл ажиллагааны чиглэл бүрээр тодорхойлох боломжгүй бол үндсэн үйл ажиллагаагаар нөхнө. 2-оос 5-р багануудын дүнг харгалзах баганын “Бүгд” гэсэн мөрөнд нэгтгэнэ. Ажиллагчдын тоог 2020 оны дундаж ажиллагчдын тоо байна.

Тухайн асуулгын 4 дүгээр баганад 2020 онд тухайн байгууллагаас ажиллагчдадаа олгосон цалин, түүнтэй адилтгах зардлын хэмжээг мянган төгрөгөөр тооцож тавина. Цалин, түүнтэй адилтгах зардалд үндсэн цалин, нэмэгдэл хөлс, шагнал, урамшууллыг оруулна.

Үндсэн цалин гэдэг нь тухайн ажил, албан тушаалын цалин буюу тарифт цалин юм. **Нэмэгдэл** гэдэг нь ажилтанд ажлын байрны тодорхойлолтыг үндэслэн мэргэжлийн зэргийн, хөдөлмөрийн нөхцөлийн болон бусад нэмэгдэл юм.

Нэмэгдэл хөлс гэдэг нь ажилтанд үндсэн цалин дээр нь үндсэн ажлынхаа зэрэгцээ мэргэжил, ажил албан тушаал хавсран буюу хослон ажилласан, эзгүй байгаа ажилтны үүргийг орлон гүйцэтгэсэн, ажлын байрны тодорхойлолтод заагаагүй ажил, үүргийг гүйцэтгэсэн, шөнийн болон илүү цагаар ажилласан зэрэгт нь үндсэн цалингаас тооцон олгож буй нэмэгдэл хөлс юм.

5-р баганад үндсэн бус туслах үйл ажиллагааны орлогыг мянган төгрөгөөр тооцож нөхнө. Үүнд төсвийн зардлыг оруулахгүй. Өөрөөр хэлбэл гадаад валютын ханшны зөрүүгийн олз, хөрөнгө худалдсаны олз, бараа материал, нөөцийн бараа материал худалдсаны олз зэрэг орно. Жнь: Хэвлэлийн цехийн орлого, МАА, ГТ-ийн орлого гэх мэт.

6-р баганад тухайн байгууллага дээр хэрэгжиж буй төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтийг мянган төгрөгөөр тооцож нөхнө.

4.2. Танай байгууллага 2020 онд хөрөнгө оруулалт хийсэн үү?

Тухайн байгууллага 2020 онд хөрөнгө оруулалт хийсэн эсэхийг асууж тохирох хариултыг сонгоно. “Тийм” буюу “1”-р хариултыг сонговол дараагийн асуултыг үргэлжлүүлэн асууна. “Үгүй” буюу “2”-р хариултыг сонговол асуулт 4.4-т шилжинэ.

4.3. Хөрөнгө оруулалтын хэмжээг эх үүсвэрээр нөхнө үү

Хөрөнгө оруулалт нь хуримтлалыг шинээр буй болгох, түүний техникийн хангамжийг өргөтгөх, сайжруулахад зориулж, 2020 онд зарцуулсан хөрөнгө, хайгуулын ажлын зардал юм.

Хөрөнгө оруулалтыг дараах эх үүсвэрээр тодорхойлно. Үүнд:

- **Улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт** гэж төрөөс үйлдвэрлэл, дэд бүтцийг сайжруулах чиглэлээр авах арга хэмжээний хүрээнд улсын болон орон нутгийн төсвөөс гаргаж байгаа хөрөнгө оруулалтын зардлыг;
- **Өөрийн хөрөнгө оруулалт**- аж ахуйн нэгжийн өөрийн хөрөнгө, орлогоос хийсэн хөрөнгө оруулалтыг;
- **Банкны зээлийн хөрөнгө оруулалт** - аж ахуйн нэгж, байгууллагын банкны бизнесийн зээлээр бий болгосон хөрөнгө оруулалтыг;
- **Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт** - Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр аж ахуйн нэгж байгуулах, эсхүл Монголын аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллах зорилгоор гадаадын хөрөнгө оруулагчаас Монгол Улсад оруулж буй хөрөнгө болон оюуны үнэт зүйлсийг;
- **Гадаадын зээл, тусламж** - гадаад улс, олон улсын байгууллагын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжаар хөрөнгөөр бий болгосон хөрөнгө оруулалтыг;
- **Хувьцаа, өрийн бичиг, үнэт цаас борлуулсны хөрөнгө оруулалт** - аж ахуйн нэгж, байгууллага нь үнэт цаас, хувьцаа гаргах замаар хөрөнгө оруулалт буй болгосныг;
- **Концесс, бүтээгдэхүүн хуваах, маркетинг, менежментийн гэрээ байгуулах** - төр, хувийн хэвшлийн концессын гэрээний дагуу бий болгосон хөрөнгө оруулалт, газрын тосны бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу хийгдсэн хөрөнгө оруулалтыг;
- **Бусад эх үүсвэрийн хөрөнгө оруулалтад** - дотоодын аж ахуйн нэгж, байгууллагын хандивын хөрөнгөөр, төсөл, хөтөлбөрийн хөрөнгө оруулалтыг багтаана. Мөн гадаад, дотоодын аж ахуйн нэгж болон иргэний бэлэглэсэн эсвэл үнэ төлбөргүй шилжүүлсэн хөрөнгийг энд хамааруулна.

Эдгээр хөрөнгө оруулалтыг эх үүсвэр тус бүрээр нь мянган төгрөгөөр үнэлж нөхнө. Харин “БҮГД” мөрөнд эдгээр хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийн нийлбэр дүн бичигдэнэ.

4.4. Хөрөнгийн үзүүлэлтийг нөхнө үү (элэгдэл хасагдаагүй дүн)

Тухайн аж ахуйн нэгжийн нийт хөрөнгийн хэмжээг асууж нөхнө. Энд хөрөнгийн элэгдэл хасагдаагүй дүнг бичнэ.

1. **Үндсэн хөрөнгө.** Үндсэн хөрөнгийг 2020 оны жилийн эхний үлдэгдэл, нэмэгдсэн, хөрөнгө оруулалт, хасагдсан, оны эцсийн үлдэгдлийг элэгдэл хасагдаагүй дүнгээр мянган төгрөгөөр тооцож нөхнө $мөр1=мөр(2+3+8+9+14+17+18)$.

Үндсэн хөрөнгө орон сууцны барилга, бусад барилга байгууламж, дуусаагүй барилга байгууламж, машин, тоног төхөөрөмж, өсөж үрждэг биологийн хөрөнгөөс бүрдэнэ.

1.1 Орон сууцны барилгад аль ч улиралд хүн амьдрахад зориулагдсан болон зориулалтын бус барилга, автомашины гарааж зэргийг хамруулна. Тухайлбал, бүх төрлийн байшин, гэр, нийтийн зориулалттай байр, дотуур байр, хүн амьдардаг завь, усан онгоц болон нийтийн зориулалттай орон сууцыг хамруулна.

1.2 Бусад барилга, байгууламж нь орон сууцны бус зориулалттай үйлдвэр, үйлчилгээний барилга, байгууламж, далан, зам, гүүр, шугам, сүлжээ болон газрын сайжруулалтаас бүрдэнэ мөр $3=$ мөр $(4+5+7)$.

1.2.1 Орон сууцны бус барилгад үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ, үзвэр, зочид буудал, зоогийн газар, агуулах, боловсрол, эрүүл мэндийн байгууллагын барилга орно.

1.2.2 Бусад байгууламжид гудамж, онгоцны нисэх зурвас, төмөр зам, гүүр, авто зам, хурдны зам, туннель, газар доорх зам, усан зам, усан зогсоол, хол зайд дамжуулах хоолой, холбооны болон дулаан, цахилгаан дамжуулах шугам, кабель болон бусад шугам, уул уурхайн үйлдвэрийн байгууламж, спорт, амралтын байгууламж, цахилгаан станц, далан, худаг, усан сан хамрагдана.

1.2.2.1 Авто замыг бусад байгууламжаас тусад нь салгах ба үүнд авто зам, хурдны зам багтаана.

1.2.3 Газар, хөрс сайжруулалт нь газрын чанар, хэмжээ, бүтээмж, үр өгөөжийг сайжруулах болон хөрс муудахаас сэргийлэхэд чиглэсэн газрын цэвэрлэгээ, дүрслэл, худаг гаргах, цооног гаргах зэргийг хамруулна.

1.3 Дуусаагүй барилга байгууламжид хараахан дуусаагүй барилга байгууламжийг хамааруулж ойлгоно.

1.4 Машин, тоног төхөөрөмж нь бүх төрлийн тээврийн хэрэгсэл, мэдээлэл, харилцаа холбооны тоног төхөөрөмж, уул уурхай, үйлдвэрлэл, барилга, цахилгаан тоног төхөөрөмжөөс бүрдэнэ мөр $9=$ мөр $(10\div 13)$.

1.4.1 Тээврийн хэрэгсэл нь хүн, амьтан, бүтээгдэхүүн, эд зүйлсийг шилжүүлэн зөөх

- суудлын автомашин, ачааны автомашин, тусгай зориулалтын машин
- төмөр замын зүтгүүр, ачааны болон суудлын вагон
- нисэх онгоц, нисдэг тэрэг, сансрын хөлөг, хийн бөмбөлөг, дирижабль
- усан онгоц, аяны болон спортын завь
- мотоцикл, унадаг дугуй, ердийн хөсөг зэрэг байна.

1.4.2 Компьютер, мэдээлэл, холбооны тоног төхөөрөмжид цахим удирдлагыг ашигладаг механизм болон тэдгээрийн цахим эд, анги, компьютер, дагалдах хэрэгсэл, алсын холбооны төхөөрөмж хамаарна.

1.4.3 Тавилга, эд хогшилд албан хэрэгцээний бүх тавилгыг хамруулах бөгөөд тухайлбал, албан тасалгааны зориулалттай тавилга, ширээ, шүүгээ, сандал, бусад зориулалтын тавилга, тэдгээрийн эд анги багтана.

1.4.4 Бусад машин, тоног төхөөрөмжид ерөнхий зориулалтын машин; тусгай зориулалтын машин; цахилгаан машин, аппарат; эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, аппарат хэрэгсэл, нарийн хэмжилт, хараазүйн багаж; уурын халаалтын генератор зэрэг орно.

1.5 Биологийн өсөж үрждэг хөрөнгөд байгууллагын шууд эзэмшилд байгаа үр төл болон үр жимсээ байнга давтан өгдөг мал амьтан, мод, олон наст ургамлыг хамруулна. Тухайлбал, сүү, махны чиглэлээр өсгөж буй мал, амьтан болон арилжааны зорилгоор үржүүлж буй шувуу, загас, мөн мод бэлтгэлийн зориулалтаар тарьж ургуулсан мод, ургамал багтана. **Тухайн жилийн бойжуулсан төлийг дуусаагүй үйлдвэрлэлээр бүртгэнэ.**

1.6 Үйлдвэрлэгдэхгүй хөрөнгийг эзэмших эрх шилжихтэй холбогдсон зардал нь газар дээр түгээмэл тохиолддог. Үйлдвэрлэгдэхгүй хөрөнгөд газар, байгалийн нөөц, баялаг, ус, эрчим хүчний нөөцийг эзэмших эрх шилжихтэй холбогдсон дараах зардлуудаас бүрдэнэ.

- Хөрөнгийг худалдан авч байгаа болон худалдаж байгаа хоёр талын мэргэжлийн үйлчилгээний бүх төлбөр, шимтгэл, тухайлбал, хуульч, архитектор, байцаагч, инженер болон хөрөнгийн үнэлгээчид төлөх үйлчилгээний шимтгэл гэх мэт;
- Худалдан авагчаас тусад нь нэхэмжилсэн худалдаа, тээврийн зардал;
- Хөрөнгийн эзэмших эрх шилжүүлэхтэй холбогдон худалдан авагчаас төлөх бүх татвар;
- Хөрөнгийг худалдахтай холбогдуулан төлөх аливаа татвар;
- Худалдан авч байгаа болон худалдаж байгаа хөрөнгийн үнийн дүнд ороогүй угсрах, суурилуулах аливаа зардал;
- Хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хангах, тухайн хөрөнгийн байсан байгаль орчныг сэргээхэд шаардагдах аливаа зардал орно.

1.7 Оюуны өмчийн бүтээгдэхүүн

Оюуны өмчийн бүтээгдэхүүн нь биет бус, хүний оюуны хүчин чармайлтаар буй болж, нэг буюу түүнээс дээш жилээр ашиглагддаг, өөрийн эзэмшигчдэдээ давуу болон онцгой эрх, өрсөлдөөний давуу талыг олгодог хөрөнгө байна. Оюуны өмчийн бүтээгдэхүүнийг дараах байдлаар ангилна $мөр18=мөр(19+22+25+26)$. Үүнд:

1.7.1 Судалгаа хөгжүүлэлтийн ажилд хүний мэдлэг оюуныг дээшлүүлэхийн тулд системтэйгээр гүйцэтгэсэн бүтээлч ажлын зардлаас бүрдэх ба үүнд хүний оюун мэдлэг, соёл-боловсрол, нийгэмшил, шинэ зүйлийг нээх мэдлэгийн хэрэглээ зэрэг багтах бөгөөд харин хүмүүн капиталыг хамруулахгүй. **Судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын зах зээлийн үнийг** шууд тогтоох боломжгүй тохиолдолд зардлын нийлбэрээр нь үнэлнэ.

- **Инновацад** бусдаар гүйцэтгүүлсэн/ худалдаж авсан судалгаа хөгжүүлэлтийн ажил, програм хангамж, мэдээллийн өгөгдлийн сан, худалдаж авсан биет хөрөнгө зэргийг хамруулах ба зах зээлийн үнийг шууд тогтоох боломжгүй тохиолдолд зардлын нийлбэрээр нь үнэлнэ.
- **Геологи хайгуулын ажил болон үнэлгээнд** газрын тос, байгалийн хийн болон бусад баялгийн хайгуулын зардал болон нээсэн орд дээр хийх үнэлгээний зардлыг оруулна. Өөрөөр хайгуулын лицензийн өмнөх болох лицензийн зөвшөөрөл авах зардал, үнэлгээ хийлгэх зардал, өрөмдлөг хийх, цооног гаргах зардал, агаарын болон бусад судалгааны зардал, тээврийн зардал гэх мэт туршилтыг гүйцэтгэх зардал багтана.
- **Програм хангамж, мэдээллийн санд** худалдан авсан болон өөрсдийн хэрэглээнд зориулан боловсруулсан програм хангамж, системийн болон хэрэглээний програм хангамж, томоохон мэдээллийн баазыг хамруулна. **Хэрэв худалдан авсан бол** програм хангамж, мэдээллийн баазыг худалдан авсан үнээр, **өөрсдөө боловсруулсан бол** үндсэн үнээр, хэрэв энэ үнээр үнэлэх боломжгүй тохиолдолд **үйлдвэрлэлийн зардлаар** үнэлнэ. Програм хангамж, мэдээллийн санг тус тусад нь салгаж бүртгэнэ мөр22=мөр(23+24).
- **Утга зохиол, урлагийн эх бүтээл** нь кино, дуу бичлэг, гар бичмэл, бичлэг, загвар, урлагийн тоглолт, радио, телевизийн хөтөлбөр, хөгжмийн тоглолт, спортын үйл ажиллагаа, утга зохиол, урлагийн бүтээлийг бичсэн хуурцаг зэрэг байх ба энд өөрийн бүтээсэн эх бүтээл багтана.
- **Оюуны өмчийн бусад хөрөнгө** дээрх ангилалд ороогүй хөрөнгийг хамруулна. Тухайлбал, техник эдийн засгийн үндэслэл

2. Материаллаг эргэлтийн хөрөнгө нь тайлант эсвэл тайлант хугацаанаас өмнө үйлдвэрлэсэн, борлуулахад бэлэн байгаа, эсвэл үйлдвэрлэлийн болон өөр бусад үйл ажиллагаанд хэрэглэхээр төлөвлөж байгаа бүтээгдэхүүнээс бүрдэх хөрөнгө бөгөөд үүнд: түүхий эд материал, дуусаагүй үйлдвэрлэл, бэлэн бүтээгдэхүүн болон дахин борлуулахаар худалдаж авсан бүтээгдэхүүн орно.

2.1 Түүхий эд, материал, сэлбэг хэрэгсэлд дахин борлуулахаар биш харин үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд завсрын орцоор хэрэглэхээр төлөвлөсөн бүтээгдэхүүн орно. Үйлдвэрлэлд ашиглагддаг алт, үнэт металл энд хамрагдана.

2.2 Хангамжийн материал нь үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд завсрын орцоор ашиглагдахаас бусад бараа материал байна. Тухайлбал, хөдөлмөр аюулгүй байдлын зориулалттай хувцас, хэрэгсэл

2.3 Дуусаагүй үйлдвэрлэл нь аж ахуйн нэгж байгууллагаас эдийн засгийн бусад нэгжүүдэд нийлүүлэхэд үйлдвэрлэл нь хараахан дуусаагүй байгаа үйлдвэрлэлээс бүрдэнэ мөр35=мөр(36÷38).

2.3.1 Биологийн өсөж үрждэг хөрөнгийн дуусаагүй үйлдвэрлэл нь эдийн засгийн бусад нэгжүүдэд нийлүүлэхэд хараахан бүрэн боловсорч, өсөж гүйцээгүй байгаа үйлдвэрлэлээс байх бөгөөд энд тухайн жилд бойжуулсан төлийг оруулна. Тухайлбал, махны чиглэлээр өсгөж буй мал, амьтан болон арилжааны зорилгоор үржүүлж буй шувуу, загас, мөн мод бэлтгэлийн зориулалтаар тарьж ургуулсан мод, ургамал багтана.

2.3.2 **Дуусаагүй бусад хөрөнгийн үйлдвэрлэлд** өсөж үрждэг биологийн хөрөнгийн дуусаагүй үйлдвэрлэл болон дуусаагүй барилга байгууламжаас бусад дуусаагүй үйлдвэрлэлийг хамруулна.

2.4 Бэлэн бүтээгдэхүүнд хэдийгээр уг бүтээгдэхүүнийг цаашид үйлдвэрлэлийн өөр боловсруулалтад завсрын хэрэглээгээр ашиглах байсан ч түүний үйлдвэрлэлийн бүх шатны үйл явц бүрэн дууссан бүтээгдэхүүнийг оруулна. Өөрөөр хэлбэл бэлэн бүтээгдэхүүн нь зөвхөн үйлдвэрлэл эрхэлдэг ААНБ-ын хувьд бүртгэгдэнэ. Тухайлбал, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхэлдэг бол бэлэн бүтээгдэхүүнд сүү, цагаан идээ; мах, махан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхэлдэг бол бэлэн бүтээгдэхүүнд хиам, махан консерв зэрэг; алт зэсийн олборлолт эрхэлдэг бол бэлэн бүтээгдэхүүнд алт, зэсийг бүртгэнэ.

2.5 Дахин борлуулахаар худалдаж авсан бүтээгдэхүүнд аж ахуйн нэгж байгууллага буюу бөөний болон жижиглэн худалдаачдын борлуулах зорилгоор худалдан авсан бараа орно.

Аж ахуйн нэгжийн дахин борлуулахаар худалдаж авсан хөрөнгө, машин, тоног төхөөрөмж, тавилга эд хогшил нь тухайн байгууллагын үндсэн хөрөнгө бус бараа материал учир энд тусгагдана.

3. Үнэт зүйлс

Үнэт зүйлс нь үйлдвэрлэгдсэн хөрөнгө боловч үйлдвэрлэл, хэрэглээнд ашиглагддаггүй, худалдан борлуулахгүй, ердийн нөхцөлд удаан хугацаанд чанараа алддаггүй, үнэ өсөх, эсвэл үнэ нь ядаж буурахгүй байх магадлалаар барьцааны зориулалтаар эзэмшдэг хөрөнгө байна мөр35=мөр(36+38).

3.1 Үнэт металл, үнэт чулуу нь худалдан борлуулахгүй, өөрийн үйлдвэрлэлд орц байдлаар ашиглахгүй, мөнгөжүүлсэн алт болон хуваарилагдаагүй металлын дансны хэлбэрт байгаа санхүүгийн хөрөнгөөр хадгалаагүй үнэт металл болон үнэт чулуу байна.

3.2 Эртний эдлэл, түүх соёл, гар урлалын бүтээл нь уран зураг, уран баримал, гар урлалын бүтээл зэрэг түүх, дурсгалын болон урлагийн бүтээл байна. Мөн музейн үзмэр нь энд орно.

3.3 Бусад үнэт зүйлсэд маркийн цуглуулга, зоос, шаазан эдлэл, ном зэрэг үнэ цэнэ бүхий зүйлс болон гоёлын зүйлс, засаж хэлбэрт оруулсан үнэт чулуу, тодорхой үнэ бүхий металл зэргийг оруулна.

4. Үйлдвэрлэгдэхгүй хөрөнгө

Үйлдвэрлэгдэх хөрөнгө нь үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааны үр дүнд бий болдоггүй санхүүгийн бус хөрөнгө юм. Эдгээр хөрөнгийг сайжруулахтай холбоотой, уг хөрөнгөөс тусад нь салгаж тооцох боломжгүй томоохон ажлын зардлыг мөн хамруулна.

4.1 Байгалийн нөөц баялагт газар, эрдэс баялаг, ашигт малтмал, эрчим хүчний нөөц, биологийн нөхөн сэргээгдэхгүй нөөц, усны нөөц, бусад баялаг багтана.

4.2 Гүүдвилл болон маркетингийн хөрөнгө – Үйлдвэрийн газрыг худалдан авагч нь тухайн үйлдвэрийн тогтоогдсон цэвэр өртөг болон дансанд тусгасан үнээс илүү төлбөр төлөхөд бэлэн байдаг. Тогтоогдсон цэвэр өртгөөс илүү давсан хэсгийг гүүдвилл гэж тодорхойлдог бөгөөд энэ нь байгууллагын бүтэц, ажиллах хүч, удирдлага, байгууллагын соёл, түгээлтийн сүлжээ зэрэг зүйлүүдээс хамаарна. Гүүдвилл нь тухайн хөрөнгөөсөө тусдаа үнэлэгдэхгүй. Маркетингийн хөрөнгө нь брэндийн нэр, худалдааны тэмдэг, лого, худалдааны шошго, эзэмшигчийн нэр зэргээс бүрдэнэ.

- **Шинэ бүтээл** гэж байгалийн хуульд тулгуурлан сэдэж, үндэслэлийг нь тодорхойлсон, үйлдвэрлэх арга ажиллагаа болон бүтээгдэхүүнд хамаарах, шинэ бүтээлийн түвшин агуулсан шинэ шийдлийг ойлгоно.
- **Бүтээгдэхүүний загвар** гэж бүтээгдэхүүний гадаад хэлбэр, хийцэд хамаарах гоёл чимэглэл, өнгө, өнгөний хослол агуулсан, шинээр зохион бүтээсэн, өвөрмөц шийдлийг ойлгоно.
- **Ашигтай загвар** гэж үйлдвэрлэлийн багаж, хэрэгсэл, аргад хамаарах, үйлдвэрлэлд ашиглах боломжтой техникийн шинэ шийдлийг ойлгоно.
- **Барааны тэмдэг** гэж иргэн, хуулийн этгээд өөрийн бараа, үйлчилгээг бусад этгээдийн бараа, үйлчилгээнээс ялгах зорилгоор хэрэглэх ялгагдах чадвартай илэрхийллийг ойлгоно.

4.3 Бусад хөрөнгө буюу гэрээ, түрээс, лицензэд лизингийн үйл ажиллагааны гэрээ, байгалийн нөөцийг ашиглах зөвшөөрөл, тодорхой төрлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл зэргийг оруулна.

Хөрөнгийн үзүүлэлтийг нөхөж бичихдээ 2020 оны дүнг 1-р баганад оны эхний дүнг, 2-р баганад оны эхнээс нэмэгдсэн дүнг, 3-р баганад шинээр нэмэгдсэн хөрөнгө оруулалтыг, оны эхнээс хасагдсан дүнг 4-р баганад, эцсийн дүнг 5-р баганад харуулна.

“БҮГД” гэсэн мөрөнд үндсэн хөрөнгө, материаллаг эргэлтийн хөрөнгө, үнэт зүйлийн нийлбэр дүн бичигдэнэ мөр48=мөр(1+27+35+39).

5. ӨГӨГДЛИЙН САН

5.1. Танай байгууллага өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сантай юу?

Тухайн байгууллагаас өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сантай эсэхийг асууж тохирох хариултыг сонгоно. “Үгүй” гэж хариулсан тохиолдолд асуулгыг дуусгана.

5.2. Өгөгдлийн сангийн талаарх мэдээллийг нөхнө үү

Багана А, 1: Тухайн байгууллагын өгөгдлийн сангийн нэр, зориулалтыг асууж, мөрөнд жагсаан бичнэ.

Өгөгдлийн сан буюу өгөгдлийн сан нь зохион байгуулалттайгаар хадгалсан өгөгдлийн цуглуулга юм. Өгөгдлийн санд хандах, засварлах болон нэмэхэд хялбар байдлаар хийгдсэн байдаг. Өгөгдлийн сан нь мэдээлэл хайх, статистик мэдээ гаргаж авахад хялбар байдгаараа давуу талтай.

Багана 2: Тухайн байгууллагын өгөгдлийн сангийн нууцын зэрэглэлийн түвшнийг асууж “**төрийн нууц**”-аар хамгаалагдсан бол “1” гэсэн кодыг, “**албаны нууц**”-аар хамгаалагдсан бол “2” гэсэн кодыг, нууцлалгүй нээлттэй бол “**Нээлттэй**” буюу “3” гэсэн кодыг сонгоно.

Багана 3: Тухайн байгууллагын өгөгдлийн сангийн бичлэгийн түвшин буюу ямар мэдээллийг агуулж байгааг асууж “**хувь хүн**”-ний мэдээлэл гэсэн бол “1”-ийг, “**аж ахуйн нэгж, байгууллага**”-ын мэдээлэл гэсэн бол “2”-ыг, “**объект**” буюу барилга, байшингийн

мэдээллийг агуулж байгаа бол “3”-ыг, “**нэгтгэсэн**” мэдээлэлтэй бол “4” гэсэн кодыг сонгоно.

Багана 4: Тухайн байгууллагын өгөгдлийн сангийн хэрэглэгчийг асууж хэрэглэгч нь “**эрх бүхий төрийн албан хаагч**” гэсэн бол “1”-ийг, хэрэглэгч нь “иргэд” гэсэн бол “2”-ыг, хэрэглэгч нь “**аж ахуйн нэгж, байгууллага**” гэсэн бол “3”-ыг, хэрэглэгч нь “**бусад**” гэсэн бол “4” гэсэн кодыг сонгоно.

Багана 5: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн санг анх нэвтрүүлсэн оныг асууж нөхнө.

Багана 6: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сангийн төрлийг асууж дараах хариултаас сонгоно (1. Oracle, 2. MSSQL, 3. MySQL, 4. PostgreSQL, 5. MongoDB). Бусад төрлийн өгөгдлийн санг бүрдүүлсэн бол 6 гэж дугуйлан төрлийг нь бичиж өгнө.

Багана 7: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сан хаана байрлаж байгааг асууж холбогдох хариултыг сонгоно. Өгөгдлийн сан нь “**Үндэсний дата төв**”-д байрладаг бол “1” гэсэн кодыг, “**Өөрийн дата төв**”-д байрладаг бол “2” гэсэн кодыг, дээрхээс бусад газарт байрладаг бол “**Бусад**” гэдгийг сонгоно.

Багана 8: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сан төрийн мэдээлэл солилцооны “**ХУР**” системд холбогдсон эсэхийг асууж **Тийм** бол “1”-ийг, **Үгүй** бол “2”-ыг сонгоно.

Багана 9: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сан төрийн мэдээллийн сан буюу “**E-mongolia**”-д холбогдсон эсэхийг асууж **Тийм** бол “1”-ийг, **Үгүй** бол “2”-ыг сонгоно.

Багана 10: Тухайн байгууллага өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн сангийн мэдээлэлд боловсруулалт, дүн шинжилгээ хийдэг эсэхийг асууж **Тийм** бол “1”-ийг, **Үгүй** бол “2”-ыг сонгоно.

Багана 11: Тухайн байгууллагаас өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн санг шинээр бий болгох болон түүний техникийн хангамжийг өргөтгөх, сайжруулахад зориулж оруулсан хөрөнгө оруулалтыг асууж, мянган төгрөгөөр нөхөж бичнэ.

Багана 12-13: Нийт хөрөнгө оруулалтын дүнгээс програм хангамж болон техник хангамжийн хөрөнгө оруулалтын дүнг салган асууна.

Багана 14: Тухайн байгууллагын хөрөнгө оруулалтын хамарсан хугацааг асууж, жил, сараар илэрхийлж бичнэ.

Багана 15: Тухайн байгууллагаас өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн санг хөтлөн явуулахад тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлийг асууж, холбогдох (1. Санхүүжилт, 2. Хүний нөөц, 3. Техник, тоног төхөөрөмж, 4. Хамгаалалт, аюулгүй байдал) хариултыг сонгоно. Хариултад дурдаагүй хариулт хэлсэн бол бусад гэдэгт дэлгэрэнгүй бичнэ.

Багана 16: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн санд ашиглаж байгаа програм хангамж лицензтэй эсэхийг асууж “**лицензтэй**” бол “**1**”-ийг сонгоод лицензтэй програм хангамжийн нийт тоог бичээд багана 18—д шилжинэ. Харин “**лицензгүй**” бол “**2**”-ыг сонгоод лицензгүй програм хангамжийн нийт тоог бичээд багана 17-г нөхнө.

Багана 17: Тухайн байгууллагын өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн санд ашиглаж байгаа лицензгүй програм хангамжид **лиценз** авахад шаардлагатай зардлын хэмжээг мянган төгрөгөөр бичнэ.

Багана 18: Тухайн байгууллагаас өөрийн удирдан хөгжүүлдэг өгөгдлийн санд зориулан зарцуулдаг жилийн дундаж урсгал зардлыг асууж мянган төгрөгөөр бичнэ.

Багана 19: **Нийт цалин хөлсөнд** өгөгдлийн сангийн ажиллагчдын жилийн дундаж цалин, урамшуулал, НДШ, татварын зардлыг оруулна.

Багана 20: **Програм хангамжийн лицензийн зардалд** өгөгдлийн сангийн програм хангамжийн лицензийн зардал, өгөгдлийг санг ажиллуулахад шаардлагатай програм хангамжийн лицензийн зардлуудыг оруулна.

Багана 21: **Програм хангамжийн бусад зардалд** өгөгдлийн санг ажиллуулахад шаардагддаг бусад зардлуудыг оруулна.

Багана 22: **Тоног төхөөрөмжийн лицензийн зардалд** өгөгдлийн сангийн ажиллуулахад шаардагддаг сервер, тоног төхөөрөмжийн лицензийн зардлуудыг оруулна.

Багана 23: **Тоног төхөөрөмжийн бусад зардалд** өгөгдлийн санг ажиллуулахад шаардагддаг сүлжээний тоног төхөөрөмжийн зардал, мэдээллийн аюулгүй байдлын тоног төхөөрөмжийн зардал, сервер, дата төвийн тоног төхөөрөмжийн зардал, бусад техник, тоног төхөөрөмжийн зардлуудыг оруулна.

Багана 24: **Засвар, үйлчилгээний лицензийн зардалд** өмнөх зардлуудаас өөр засвар, үйлчилгээний төрлийн лицензүүдийн зардлыг оруулна.

Багана 25: **Засвар, үйлчилгээний бусад зардалд** интернэтийн зардал, програм хангамжийн засвар, даатгал, агааржуулалтын систем, цахилгааны үйлчилгээний зардал, бусад засвар үйлчилгээний зардлуудыг оруулна.

Тоологч асуулгын хуудсыг бүрэн асууж дууссаны дараа тухайн байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан буюу асуулга өгсөн хүний албан тушаал, гарын үсгийг зуруулж, байгууллагын тамга, тэмдгээр баталгаажуулна.

Асуулгыг дуусаад асуулга авсан он, сар, өдрийг нөхнө. Мэдээлэл өгсөн хүнд талархал илэрхийлнэ.